

SOMER EN WINTER- LEVEN

A Haarlo Haarlo

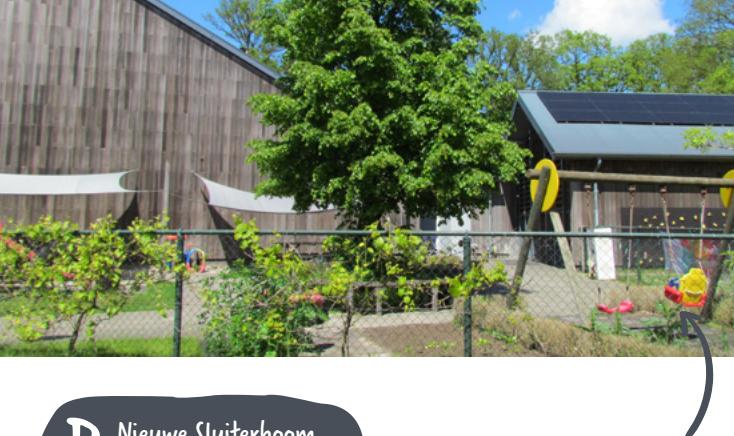
Haarlo
Haarlo

(Berkel)dichter en dominee Willem Sluiter (1627-1673) is een interessant persoon in de geschiedenis van de Heerlijkheid Borculo, die oorspronkelijk onder het wereldlijke en kerkelijke gezag van de vorst-bisschoppen van Münster viel. Sluiter had een bijzondere verhouding tot rooms-katholieken. Als predikant in Eibergen (1653-1673) voelde hij grote druk van de rooms-katholieke missie vanuit Zwillbroek. Twee keer moest hij vluchten voor het leger van vorstbisschop Christoph Bernhard von Galen (Bommen Berend), die aanspraak bleef maken op de Heerlijkheid Borculo. In het rampjaar 1672 zou hij zijn gewaarschuwd door een rooms-katholieke buurman. Opmerkelijk voor een protestants was dat Sluiter een Lofzang op Maria schreef, hoewel er ook een hekeldicht van hem op de mis is.

De Sluiterroute passeert niet alleen twee keer de Berkel, maar ook de aftakking Bolksbeek (haast symbolisch voor geestelijke stromingen) en is te combineren met die vanuit Borculo.

Der (Berkel)dichter und Geistliche, Willem Sluiter (1627 – 1673) war eine interessante Persönlichkeit in der Herrlichkeit Borculo, die ursprünglich den Fürstbischofen aus Münster unterstand. Sluiter hatte als Prädikant in Eibergen (1653 – 1673) einen schweren Stand gegenüber den röm.kath. Christen, die in Zwillbrock ihre Missionskirche unterhielten. Zwei mal musste er – 1672 wurde er von röm.kath. Nachbarn gewarnt – vor den anrückenden Truppen des Fürstbischofs Christoph Bernhard von Galen (Bommen Berend) flüchten, der Ansprüche auf die Herrlichkeit Borculo mit militärischer Gewalt durchsetzen wollte. Umso bemerkenswerter ist es, dass er sowohl Hymnen auf die Gottesmutter Maria, als aber auch heftige Polemiken auf Messfeiern schrieb.

Die Sluiteroute passiert nicht nur zwei mal die Berkel, sondern auch die Bolksbeek, die als Abzweig auch symbolisch für die vielen spirituellen Strömungen in der Region stehen. Diese Route kann auch mit der Borculo Route kombiniert werden.

B Nieuwe Sluiterboom Neuer Sluiterbaum

Bij de opening in 2008 van Kulturhus 't Stielten, aan de Wolinkweg in Haarlo is een nieuwe Sluiterboom geplant. Eens was een linde in Haarlo een ontmoetingsplek voor de Borculoëse predikant Magnus Umbgrove en zijn Eibergse collega Willem Sluiter. "Ze bezochten elkaar telkens en bij 't naar huis gaan vergezelt de ontvanger zijn gast tot dicht bij Haarlo's kapelleken (...), waar een linde staat, die immer getuige is van hun afscheid na lang en levendig gesprek", schreef H.W. Heuvel.

Bei der Eröffnung des Kulturhauses 't Stielten im Jahre 2008 wurde in Haarlo, Wolinkweg ein neuer "Sluiterbaum" gepflanzt. Zuvor erinnerte eine Linde in Haarlo sowohl an den Borculoer Prädikant Magnus Umbgrove, als auch an Willem Sluiter aus Eibergen. H.W. Heuvel dokumentierte ihr Treffen wie folgt: "Sie besuchen sich gegenseitig und jedesmal wenn sie nach Hause gehen, begleitet der Gastgeber seinen Gast zu dem kleinen Kapellken in Haarlo (...) wo eine Linde steht und nehmen Abschied von einem langen und lebhaften Gespräch".

Kluntjespot en kapelletje Kandistopf als kleine Kapelle

In 1383 werd al gesproken over een kapel in de omgeving van Haarlo, dat kerkelijk onder Eibergen viel. Willem Sluiter bezong in liederen voor Eibergen en de buurtschappen ook dit kapelletje: Als gy dan, somans als vrouwen,/ Weer-zijds fraey beset u perk,/ Lijkt, in 't aengaen-aenschouwen,/ Uw kappell'ken wel een kerk. In 1855 ontstond onder de bewoners van de buurtschappen Haarlo en Waterhoek de wens dat de kapel tot kerk werd verheven. Deze werd gebouwd op de plaats van de kapel en wordt de 'Kluntjespot' genoemd. De achtkantige vorm doet denken aan een antieke klontiesbus.

Urkundlich wurde im Jahr 1383 eine kleine Kapelle in der Umgebung von Haarlo erwähnt, die zur Pfarrei Eibergen gehörte. Auch Willem Sluiter, der Kirchenlieder für Eibergen und ihre Bauernschaften textet, schrieb ebenfalls für diese kleine Kapelle: Als gy dan, soo mans als vrouwen,/ Weer zijd fraey beset u perk,/ Lijkt, in 't aengenaem aenschouwen,/ Uw kappell'ken wel een kerk. Der Wunsch der Haarloer und Waterhoeker Gemeinde, diese Kapelle in eine Kirche umzuwandeln, erfüllte sich im Jahr 1855. Aufgrund ihrer ungewöhnlichen, achteckigen Bauweise erinnert sie an die Form von Kandiszucker und wird deshalb liebevoll "Kluntiespot" genannt.

D Beelden in Neede Bildfiguren in Neede

Enkele jaren voor Sluiter geboorte werden uit de kerk in Neede bijzondere beelden verwijderd. Na een ingrijpende restauratie schitteren ze sinds 2016 achter glas in het voorportaal, onder de kerktoren van de Grote Kerk. Vier eeuwen hiervoor werden ze kapotgeslagen en in een open graf gestopt. Bij het aanleggen van centrale verwarming in 1929 kwamen de beelden weer aan het licht. De drie sculpturen dateren uit de periode 1470-1500 en zijn gemaakt van Baumberger zandsteen: een piëta (in de Duitse grensstreek ook wel Vesperbeeld genoemd), een beeld van een zittende Jezus Christus en een fragment van een sacramentshuisje.

Etliche Jahre vor der Geburt des Geistlichen Sluiter standen in der Großen Kirche in Neede christliche Bilder und Skulpturen. Seit einer Restaurierung 2016 stehen sie geschützt hinter Glas im Vorportal und an den Kirchtüren. Vier Jahrhunderte zuvor wurden sie zerstört und vergraben. Bei dem Bau der zentralen Heizung im Jahre 1929 wurden sie geborgen und kamen wieder ans Licht. Die drei Skulpturen sind zwischen 1470 und 1500 aus Baumberger Sandstein hergestellt. Es handelt sich um eine Pieta (Verspernbild), einem sitzenden Jesus Christus und ein Fragment von einem Sakramentshäuschen.

E Sluiters geboorteplek Geburtsort von Sluit

Dichter en dominee Willem Sluiter is geboren in Neede. Zijn geboortehuis stond aan de Nieuwstraat, nu nummer 15, tegenover de oude Caecilia kerk (Grote Kerk), van de Protestantse Gemeente te Neede. Zijn werk was enkele eeuwen zeer populair. Hij werd op 22 maart 1627 in Neede geboren als zoon van Tileman Sluiter en Geertgen Saelcink. Zijn grootvader van vaderszijde was Albert Sluiter, burgemeester en provisor van de stad Borculo. Willem Sluiter werd in 1653 voorganger in Eibergen. De Heer van Borculo drukte zijn benoeming er door. Sluiter schreef zowel religieuze poezie als lofzangen op het eenvoudige leven op het platteland. Zijn werk, waarin de geest van de Moderne Devotie doorklinkt, is vele malen herdrukt. Hij is ook de belangrijkste Berkeldichter.

Der Dichter und Geistliche Willem Sluiter wurde am 22. März in Neede als Sohn von Tilmann Sluiter und Geertgen Saelckink, geboren. Sein Geburts-haus stand an der Nieuwstraat 15, gegenüber der protestantischen Cäcilia Kirche (Große Kirche). Sein Großvater väterlicherseits war Albert Sluiter, Bürgermeister und Provisor der Stadt Borculo. Im Jahre 1653 wurde Sluiter vom Herrn von Borculo zum Seelsorger der Gemeinde in Eibergen berufen. Sluiter schrieb etliche religiöse, poetische Lieder und Schriften sowie Hymnen über das einfache Leben auf dem Lande. Sein Werk, dass von der "Devotio moderna" stark beeinflusst und geprägt ist, wurde vielfach gedruckt und verlegt. Er gilt als der einflussreichste Dichter an der Berkell

Spirituële plaatsen langs de Berkel

Spirituelle Orte längs der Berkel

H Kapelletjes en veldnamen Kapellchen und Flurnamen

Aan het einde van de twaalfde eeuw moeten de tijnsen (een soort erfrente) aan de hof Neede (een bezit van het klooster Ueberwasser in Münster) betaald worden op de vooravond van Sint Mattheus (20 september). Mattheus is ook de Eibergse kerkpatroon. Er is nog een aanwijzing en wel een oude overlevering betreffende een processie van Eibergen via Haarlo naar Geesteren. Zo'n processie gaat in het voorjaar door de velden langs heilige huisjes (kapelletjes) en kruisbeelden. Veldnamen bewaren vaak nog de herinnering aan kapel en kruis en de 'ommegang' hierlangs. In Haarlo ligt aan de Stege 'den Kruuskamp' en tussen Haarlo en Borculo de 'Kruismaat'.

Am Ende des 12. Jhdt. waren am Tag des Heiligen Mattheus (20. Sept.) die jährlichen Zinsen und Erbpachten an den Hof Neede fällig, der sich im Besitz des Klosters Überwassser in Münster befand. Er ist auch in Eibergen der Kirchenpatron. Nicht überliefert ist es, seit wann eine traditionelle, im Frühjahr stattfindende Prozession von Eibergen über Haarlo nach Geesten führt, an deren Strecke sich einige Heiligenhäuschen (Kapellchen) und Andachtskreuze befinden. Feld und Flurnamen halten ebenfalls die Erinnerung an Heiligenhäuschen und Kreuze wach. So liegt in Haarlo sowohl der "Kruuskamp", und zwischen Haarlo und Borculo der "Kruismaat".

F Muurgedicht nabij kerk Wandtexte in Nähe der Kirche

Gezien Sluiters nauwe verwevenheid met Borculo is het niet zo vreemd dat hem hier sinds 2015 eer wordt betoond in de vorm van muurgedichten. Extra aantrekkelijk is dat 'Borculo, beleef de Berkelstad' ze liet aanbrengen in een omgeving waar Sluiter vast zijn schreden heeft gezet. Op de hoek van de Weemhof en het Muraltplein staan op een gevel van lunchroom De Heerlijkheid hem typerende regels uit zijn lange gedicht Buiten Leven. De woorden 'schoon gebouw des hemels' uit de slotregel passen goed bij de aangrenzende Joriskerk.

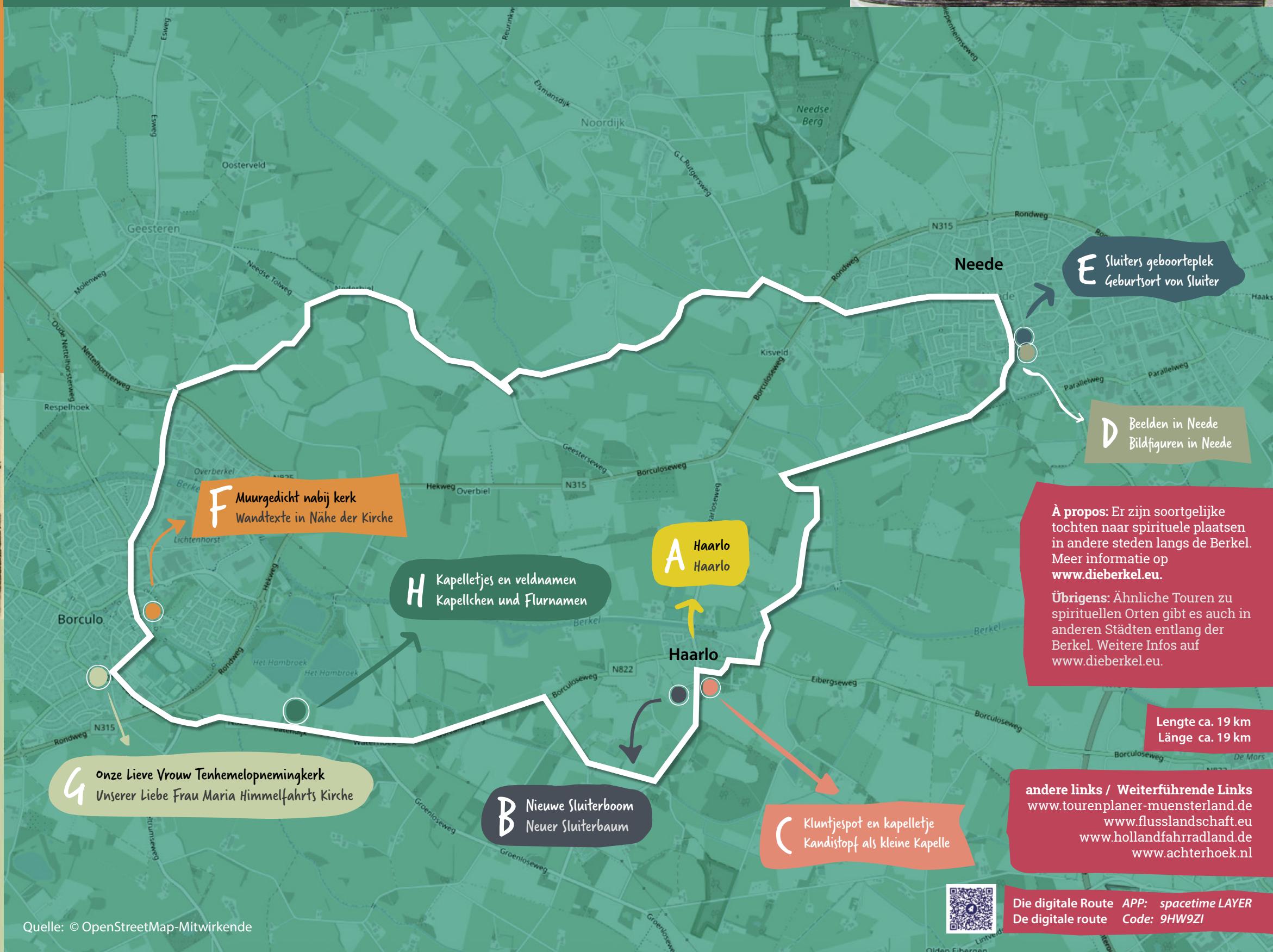
Angesicht der engen Verpflechtung von Sluiter mit Borculo wurde im Jahre 2005 sein großes Werk gewürdigt. Unter dem Motto "Borculo Erleben sie die Berkelstadt" wurden die Orte ausgewählt, an denen sich Sluiter oftmals aufgehalten hat. Dort sind auf Mauern und Wänden seine Gedichte und Texte aufgetragen worden. So sind an einer Ecke des Wemhofes und am Muraltplein auf dem Giebel des dortigen Lunchraumes "De Heerlijkheid" die typischen Zeilen seiner langen Gedichte über das ländliche Leben dokumentiert. Seine Worte über "die Schönheit des Himmels" aus der letzten Zeile passen gut zur nahen Joriskirche.

Onze Lieve Vrouw Tenhemelopnemingkerk Unserer Liebe Frau Maria Himmelfahrts Kirche

Mr. W.J.G. van Eyll te Zutphen, Heer en eigenaar van het onder Borculo gelegen landgoed Drietelaar, met een landhuis en kapel, gaf nu en dan de roomse bewoners van deze omgeving gelegenheid een godsdienst-oefening bij te wonen. In 1844 kregen katholieken in Borculo aan de Steenstraat hun eigen kerk. Deze kreeg de naam Onze Lieve Vrouw Tenhemelopnemingkerk. Na enkele decennia vertoonde het gebouw al verval. Daarom werd besloten tot bouw van een nieuwe kerk. Deze kon in 1882-1883 worden gebouwd dankzij een financiële tegemoetkoming van de familie Van Dorth tot Medler. Ontwerper was Alfred Tepe.

Herr W.J.G. Van Eyll aus Zutphen, Eigenherr des in Nähe von Borculo gelegenen Landgutes Drietelhaar mit Landhaus und eigener Kapelle gab den röm.kath. Bewohnern aus der Umgebung die Gelegenheit, ihre Gottesdienste dort abzuhalten. Erst im Jahre 1844 erhielten die Katholiken von Borculo das Recht, eine eigene Kirche in der Steenstraat zu errichten. Als dieses Gotteshaus nach einigen Jahrzehnten verfiel, wurde ein Neubau beschlossen, der zwischen 1882-1883 dank des finanziellen Entgegenkommens der Familie Van Dorth aus Medler fertiggestellt werden konnte. Ihr Entwurf stammt von Alfred Tepe.

À propos: Er zijn soortgelijke tochten naar spirituele plaatsen in andere steden langs de Berkel. Meer informatie op www.dieberkel.eu

Übrigens: Ähnliche Touren zu spirituellen Orten gibt es auch in anderen Städten entlang der Berkel. Weitere Infos auf www.dieberkel.eu

Lengte ca. 19 km
Länge ca. 19 km

andere links / Weiterf黨rende Links
www.tourenplaner-muensterland.de
www.flusslandschaft.eu
www.hollandfahrradland.de
www.achterhoek.nl

Die digitale Route APP: *spacetime LAYER*
De digitale route Code: *9HW9ZI*

Quelle: © OpenStreetMap-Mitwirkende